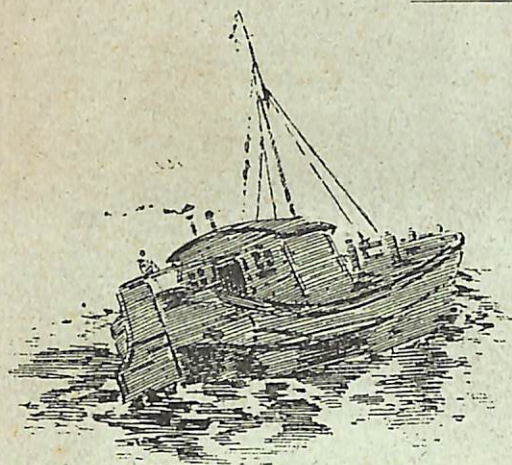

Հ ՆՈՒԷՐ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԻՆ Տ

ԱՆՅՈՆՆ ԴՕԴԷ

ԳԵՂԵՑԻԿ

ՆԻԻԵՐՆԵԶԱ

Թարգմ. ուսանելնից
ՕՐ. Մ. Ս.

ԹԻՖԼԻՍ

Արտատես «Լուսերանց» երկրաւորինակայա № 17

1911

845
17-68

ՆՈՒՆԻ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԻՆ

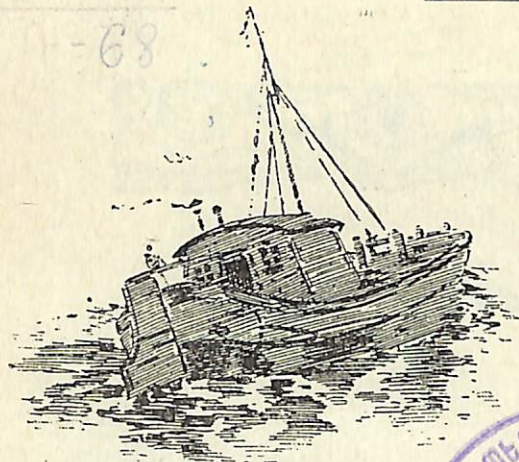
1. Վայրի կարասներ (սպառուած)	8
2. Առաջին վիշտ (սպառուած)	10
3. Անտառապահը (սպառուած)	12
4. Աշխէնն ու Մարգարիտը (սպառ.)	10
5. Աղքատի քախտը (սպառ.)	5
6. Գոհարիկն ու Աստղիկը (սպառ.)	10
7. Նեղոն ու Պատրաշը (սպառ.)	10
8. Դիւղում (սպառ.)	20
9. Կենդանի է արդեօք (սպառ.)	8
10. Բարեկամներ (սպառ.)	12
11. Առակներ ընտանի պատմութիւնից (սպառ.)	12
12. Մագնիս	12
13. Արջի պատմութիւնը	15
14. Ոգնիներ	8
15. Թմիլիկը (սպառ.)	12
16. Լեռան աղջիկը (սպառ.)	10
17. Բու	12
18. Փոքրիկ Պարոյրի արկածները	15
19. Փիղ	8
20. Ռուբէնի զբաղմունքը	25
21. Որը Աննան	12
22. Արցունք	15
23. Անձազոհ մանուկ	11
24. Դարեւոր կաղնի	6

840.
7-68
սր.

ՆՈՒՆԻ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԻՆ

-6 NOV 2011

ԱԼԶՈՆԸ ԴՕԴԷ

ԳԵՂԵՑԻԿ

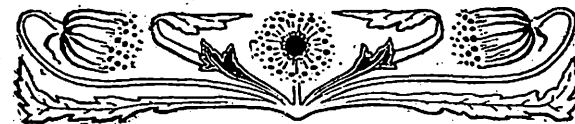
ՆԻԻԵՐՆԵԶԱ

Թարգմ. ուղևորէնից
ՕՐ. Մ. Ս.

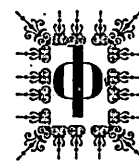
ԹԻՖԼԻՍ
Արագածիկ «Էսպերանս» ելիգաւտինսկայա № 17
1911

1609
1601

ԳԵՂԵՑԻԿ ՆԻՒՆԻՆԵՋԱ

Ա.

աբիզի մի խուլ փողոցում, գինեվա-
ճառի տաք սենեակի մէջ նստած զրոյց
էին անում նաւատէր քեռի Լուվօն և
ատաղձագործ Դիւբակը: Լուվօն տրամադրութիւնը
լաւ էր. նրա ծաղկատար կարմիր դէմքը մինչև
ականջները ժպիտ էր դարձել, իսկ անագին
մարմինը օրօրում էր ծիծաղից:

— Այդպէս, բարեկամ, ուրեմն դուք առնում
էք իմ բոլոր տախտակները. դէ, չրխկացնենք
բաժակները: Գինու բաժակները վերցրին. նրանք
և դատարկեցին մինչև վերջին կաթիլը:

Գինետնից դուրս գալով՝ երկու բարեկամ-
ները բաժանուեցին միմեանցից:

Քեռի Լուվօն ուրախ տրամադրութեամբ

դէպի տուն ուղևորուեց, նա ձեռները թափահարում էր, ուսերը կծկում, ինչպէս մի աշակերտ, որը լաւ թուանշաններ է տուն տանում:

Լուվօն մի տան առաջ ամբօխ նկատեց. մօտեցաւ և ինչ տեսնի՝ հացթուխի խանութի առաջ մի փոքր տղայ էր նստած, երեսը կեղտոտ, մազերը գգգղած, աչքերը տրորում էր իւր նիհար բռունցքներով և դառը լաց լինում:

Ոստիկանը հարց ու փորձ էր անում երեխային, ինչպէս մի յանցաւորի, և գրում էր իւր տետրում:

— Անունդ ի՞նչ է, հարցրեց ոստիկանը:

— Տօտօր, պատասխանեց երեխան:

— Երևի Վիկտօր է անունդ:

Տղան այլ ևս չպատասխանեց. նա շարունակեց լալ և աղաղակել՝ «մայրիկ, մայրիկ»:

Ոստիկանը սկսեց հարեաններին հարց ու փորձ անել երեխայի մասին, բայց ոչոք չէր ճանաչում նրան:

— Դռնապան, դու պէտք է որ ճանաչես սրա ծնողներին:

Սակայն դռնապանն էլ չկարողացաւ որոշ պատասխան տալ. միայն այսքանը գիտէր, որ երեխայի ծնողները մի ամիս ապրելով այդ տանը, վարձը չէին վճարել և տանտէրը նրանց դուրս էր արել:

— Նրանք ինչո՞վ էին պարապում, հարցրեց ոստիկանը:

— Ոչնչով. հայրն ու մայրը ցերեկը հարբում էին, իսկ երեկոները տուն գալով իրար հետ կուտւմ և երեխաներին ծեծում էին: Երեխաներն էլ լաւ պտուղներ չէին, ամբողջ օրը փողոցում ընկած՝ կամ ողորմութիւն էին խընդրում, կամ մանրավաճառներից որևէ բան թրուցնում:

— Ի՞նչ ես կարծում, ծնողները կրկերադառնան իրանց երեխային վերցնելու:

— Ոչ, ամենևին, նրանք բնակարան փոխելուց օգտուել են, որպէս զի երեխայից ազատուեն. սա հօ առաջին դէպքը չէ, որ այսօր պատահեց:

— Արդեօք ոչոք չի՞ տեսել, թէ ուր գնացին սրա ծնողները:

— Նրանք առաւօտեան վաղ գնացին. մարդը առաջ էր գցել իրերով բարձած, երկանիւ սայլը, կինն էլ ինչ-որ կապոց ձեռին, երեխաների հետ հետևում էր նրան. դէհ, հիմա արի ու նրանց գտիր:

Բոլոր շրջապատողները հայհոյում էին այդ տեսակ ծնողներին:

Նորից սկսեցին հարց ու փորձ անել երեխային. մօտիկ խանութպանից իմացան, որ այդ փոքրիկ թշուառականը առաւօտից այդտեղ է գտնւում. մայրը նստեցրել է նրան աթոռի վրայ և ասել. «Այստեղ խելօք կընստես»: Տղան երկար ժամանակ սպասեց, յետոյ քաղց զգալով սկսեց լաց լինել. մօտիկ խանութից նրան հաց տուին.

հացը կերաւ վերջացրեց ու դարձեալ սկսեց լալ. խեղճուկը քիչ էր մնում լեղապատառ լինէր. նա վախենում էր շներից, որոնք պտտում էին նրա շուրջը, վախենում էր անծանօթ մարդկանցից և վրայ հասնող մթնից. նրա փոքրիկ սիրտը զարկում էր, ինչպէս նոր բռնած թռչնակինը:

Ամբոխը հետզհետէ շատանում էր: Ոստիկանը հարց ու փորձից ոչ մի եզրակացութեան չգալով՝ «այդպէս ուրեմն ոչոք չի կամենում սրան վերցնել», հարցրեց նա և երեխայի ձեռից բռնեց, որ տանէ ոստիկանատուն:

— Մի փոքր սպասեցէք, ձայն տուեց բազմութեան միջից մէկը:

Ամենքը յետ նայեցին ու տեսան քեռի Լուվօի ժպտալից ու կարմիր դէմքը:

— Կացէք, եթէ ոչոք չի ուզում, ես կը վերցնեմ այդ երեխային:

— Կեցցէք, պ. Լուվօ, լսուեց ամեն կողմից:

Քեռի Լուվօն՝ յուզուած սպիտակ գինուց, յաջող առուտուրից և շրջապատողների գովասանքներից՝ կանգնեց բազմութեան մէջ տեղը, ձեռքերը խաչեց և ասաց.

— Ի՞նչ կայ այստեղ... Սովորական բան է:

Այնուհետև Լուվօին ոստիկանատուն տարան, որպէս զի պաշտօնապէս յանձնեն երեխան. այստեղ, ինչպէս ընդունուած է, սկսեցին նրան հարցաքննել:

Ի՞նչպէս է ձեր անունը:

— Ֆրանսուա Լուվօ, պ. ոստիկանապետ. ես ամուսնացած եմ և, կարող եմ ասել, շատ յաջող ամուսնացած: Կինս խելացի կին է և այդ մեծ բախտաւորութիւն է ինձ համար, որովհետև, ինչպէս տեսնում էք, ինքս բաւական բըթամիտ եմ: «Լուվօի վերնատունը դատարկ է», ասում է կինս...

— Ինչո՞վ էք պարապում, ընդհատեց նրան ոստիկանապետը:

— Նաւատէր եմ, պ. ոստիկանապետ, «Գեղեցիկ Նիւերնեզա»-ի տէրն եմ: Կարող եմ հաւատացնել, որ շատ լաւ նաւ ունիմ. Փարիզից սկսած մինչև Կլամեսսի անտառը՝ ում ուզում էք, հարցրէք այդ նաւի մասին: Պ. ոստիկանապետ, զիտէ՞ք որտեղ է գտնուում Կլամեսսին:

Ներկայ եղողները ծիծաղում էին Լուվօի շատախօսութեան վրայ, բայց նա շարունակում էր առանց կանգնելու:

Գեղեցիկ աւան է Կլամեսսին, շուրջը անտառ, որտեղ կան շատ յարմար և պէտքական ծառեր ատաղձագործական նիւթերի համար: Նա էլ այնտեղ եմ առնում ինձ համար անպրանքը և յայտնի եմ իբրև լաւ ապրանք մատակարարող: Ճիշտ է՝ ես մի փոքր բթամիտ եմ, վերնատունս դատարկ է, ինչպէս կինս է ասում, բայց աչքս սուր է: Ահա նայեցէք, վերցնում եմ մի գերան, օրինակ՝ ինչպէս դուք, ներեցէք խօսքիս, պ. ոստիկանապետ, փաթաթում եմ թոկով ահա այսպէս...

Լուսին զրպանից թոկ հանելով սատիկանապետի մէջքից փաթաթեց, իսկ վերջինս արդէն համբերութիւնից դուրս գալով գոռաց.

—Վերջապէս թողէք ինձ հանգիստ:

—Ոչ, ոչ, պ. սատիկանապետ, ձեզ պէտք է ցոյց տամ... Այսպէս թոկով փաթաթելով՝ դերանից չափս եմ վերցնում և յետոյ հաշուում եմ, հաշուում... Բայց հիմա էլ չեմ յիշում, թէ ինչպէս եմ հաշուում. կինս լաւ գիտէ հաշուել. զարմանալի խելօք է կինս:

—Ասէք խնդրեմ, ինչ կարող էք դարձնել այս տղային:

—Ի հարկէ բանկի տէր չի դառնայ, բայց նաւաստի կրլինի, մեզ նման ազնիւ նաւատէր:

—Դուք երեխաներ ունէք:

—Ինչպէս չէ, երկու երեխայ ունիմ. մէկն արդէն մօն է գալիս, իսկ միւսը դեռ ծծկեր է. սրանով երեքը կունենամ: Է՛հ, ինչ արած՝ եթէ երկուսին բաւականանում էր, երեքին էլ կրբաւի: Մի փոքր կընեղուենք, բայց վնաս չունի, գօտիներս ձիգ կըկապենք և կաշխատենք փայտն աւելի թանկ ծախել:

Վերջապէս Լուսին տուաջ գրին մի հաստ մատեան, որ պայմանի տակ ստորագրէ, բայց որովհետեւ նա անգրագէտ էր, տողերի վերջը միայն խաչաձև նշան դրեց: Այնուհետեւ սատիկանապետը յանձնեց նրան բնկեցիկը ասելով.

—Վերցրէք այս տղային, Լուսի, և որքան

կարելի է լաւ կըթեցէք. եթէ սրա ծնողների մասին բան իմացայ, թէև շատ քիչ յոյս ունիմ, իսկոյն ձեզ իմաց կըտամ: Ինձ թւում է, որ դուք ազնիւ մարդ էք. և ես ձեզ հաւատ եմ ընծայում: Միշտ լսեցէք ձեր կնոջը և շատ գինի չխմէք... ցտեսութիւն:

Քեռի Լուսին երեխայի հետ փողոց դուրս եկաւ և խոնաւ ու ցուրտ օդից սթափուելով զգաց, որ ինքը սխալ քայլ է արել. բայց և այնպէս վճռեց մինչև տուն տանել երեխային:

Այսպէս մտածմունքներով վերջապէս հասան Այուստելիցիու կամըջին, որի մօտ բազմաթիւ նաւերի հետ միասին խարխիւ էր ձգել և «Գեղեցիկ նիւերնեզան»: Նաւերի երկար շարքերը վիտտում էին դեպի մութ տարածութեան վրայ. ալիքների ծփալուց նաւերի լապտերները փայլում էին, իսկ իրար միացնող շղթաները ճոճւում: Լուսին երեխան գրկին երկիւղածութեամբ մօտենում է իւր նաւին. նա իւր բոլոր քաջութիւնը հաւաքելով՝ ներս է մտնում և երեխային կանգնեցնում իւր առաջ: Տղան ճանապարհին շատ էր մրսել և հիմա մեծ բաւականութիւն զգաց այս տաք սենեակում, նա քաղցր ժպտաց ու ասաց.

—Ա՛խ, ինչ լաւ է այստեղ:

Տիկին Լուսին, որ մէջքը դարձրած կարտոֆիլ էր տապակում, յետ նայեց ու բարկացած գոռաց.

— Սա ինչ է...

— Ընծայ է, ընծայ, հա հա հա:

Լուվոն աշխատում էր իւր խօսքերին վճռական տոն տալ, բայց չյաջողուեց. կինը հարցական հայեացքով նայում էր նրան և որոշ պատասխանի էր սպասում: Վերջապէս Լուվոն կազդելով ու ստելով մի կերպ պատմեց բոլոր եղելութիւնը:

Տիկին Լուվոն այլ ևս չհամբերեց:

— Այ մարդ, դու բոլորովին կորցրել ես խելքդ, ուզում ես մեզ քաղցած մեռցնել, թէ կարծում ես, որ աւելորդ հաց կամ քնելու տեղ շատ ունենք:

Լուվոն լուռ նայում էր յատակին:

— Թշուառական, խելքի եկ, քո նաւը վանդակի պէս ծակեր ունի. իսկ փողոցից էլ ուրիշի երեխաներ ես բերում: Այս բոպէին վերցրու և տար որտեղից բերել ես, հասկացար:

— Հասկացայ, ամեն բան կրկատարեմ, միայն խնդրում եմ, մի բարկանար: Ես կարծում էի թէ լաւ բան եմ անում, բայց սխալուեցի: Ի՞նչ պէս ես կամենում, հէնց հիմա տանեմ:

Լուվոն հնազանդ տոնը իջեցրեց կնոջ գայրոյթը: Կարելի է մի բոպէ նրան թուաց, որ իւր երեխաներից մէկը մոլորուել է փողոցում և օգնութեան ձեռք է մեկնում. նա միջանի վայրկեան լռելուց յետոյ անբաւական ձայնով ասաց:

— Այսօր արդէն ուշ է, ոստիկանատունը փակ կըլինի. ճար չկայ, այս գիշեր պիտի

պահենք... վաղն անպաճառ կազատես ինձ դրանից:

Լուովոն տիրեց. տանտիկինը բարկացած սեղանը բացեց. ամենքը նստեցին ընթերլու: Փոքրիկ Վիկտորը մօտ քաշեց իւր բաժին կարտֆիլով լիք ամանը և ագահութեամբ սկսեց ուտել: Տ. Լուվոն թէև առ երես բարկացած էր ձեանում, բայց հոգու խորքում ուրախացաւ, որ այսպիսի քաղցած երեխային կերակրում է և յետոյ այնքան իջաւ նրա բարկութիւնը, որ քնելու ժամանակ երեխային թեթեւ լողացրեց ու գլուխը սանրեց. «Կարծես իւր կեանքում ոչ լուացուել և ոչ սանրուել է», ինքն իրան փընթփնթում էր նա:

Փողոցային կեղտոտ տղան մաքրուելով՝ բաւական դուրեկան տեսք ընդունեց: Տիկինն ուրախ էր իւր արած գործի համար:

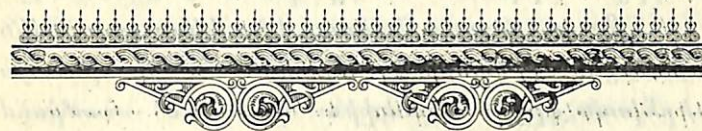
— Քանի տարեկան է, հարցրեց նա ամուսնուց:

Լուվոն ուրախացաւ, որ վերջապէս առիթ ունեցաւ խօսելու, կընշանակէ՝ կնոջ բարկութիւնն իջել է. նա գրպանից հանեց բարակ թուկ և տղայի մէջքից փաթաթելով, ինչպէս կլամեսսում գերաններ էր չափում, ուզեց նրա տարիքն իմանալ:

Կինը, որ զարմացած նայում էր, թուկը ձեռից խլեց ու ասաց.

— Թշուառական, այդ ի՞նչ ես անում, դա գերան է, որ չափս ես վերցնում:

Քեռի Լուվօի բանը թարսուել էր այսօր: Նա ամաչեց իւր արածից և լուռ նստեց իւր տեղը. իսկ կինը փոքրիկ Վիկտորին պառկեցրեց իւր աղջկայ-կլարայի մօտ: Փոքրիկը քնի մէջ զգաց, որ մի բան դրին նրա կողքին. թեւերը ձգեց և իւր հարեանին դէն քշեց: Ճրագը մարեցին: Զուրը ծփում էր, խփելով նաւին և մեղմ օրօրում էր փայտեայ բնակարանը:

Բ.

Փոքրիկ Կլարան միշտ վաղ էր զարթնում: Այս առաւօտը նա զարմացած մնաց, որ մայրը սենեակում չէր և իւր բարձի վրայ մի անծանօթ գլուխ էր դրուած: Նա աչքերը տրորեց փոքրիկ բռունցքներով, յետոյ իւր հարեանի մագերից բռնեց քաշեց: Խեղճ Վիկտորն իսկոյն զարթնեց և զարմացած դէս ու դէն նայեց: Երեխաների գլխին, տախտակամածի վրայ ինչ-որ մարդիկ ման էին գալիս. Կլարան մատը տնկեց դէպի վեր և ցոյց տալով առաստաղը, կարծես հարցնում էր իր բարեկամին, թէ դա ի՞նչ բան է:

Առաւօտեան ժամը 6-ին գնորդ-ատաղձագործն եկել էր Լուվօի ապրանքը վերցնելու. տախտակները նաւից կրում էին դէպի գետափը: Քեռի Լուվօն եռանդով գործի էր կպել. նա

ամբողջ գիշեր աչք չէր խփել, անհանգիստ լինելով այն մտքից, որ առաւօտը թշուառ տղին նորից ոստիկանատուն պիտի տանէ:

Բայց, ինչպէս երևում էր, կինը բոլորովին մոռացել էր Վիկտորի գոյութեան մասին. նա երեխան գրկին գետափին կանգնած՝ համրում էր նաւից կրած տախտակները և միանգամայն դարմանում մարդու աշխատասիրութեան վրայ: Երբ շատ ծանր գերան էր պատահում, Լուվօն օգնութեան էր կանչում իւր փոքրաւոր Պետրոսին, որը երիտասարդ ժամանակ ոտի մէկը վնասել էր և այժմ փայտէ ոտով էր ման գալիս: Նա այնքան քիչ գործ էր շինում, որ միայն Լուվօնի նման բարի մարդը կարող էր նրան պահել:

Տիկին Լուվօն յանկարծ յիշեց, որ բաւական ժամանակ է անցել և Կլարան դեռ դուրս չի եկել. գնաց նաւախուցը աղջկան տեսնելու: Քեռի Լուվօն այդ նկատելով, սրտատրուփ սպասում էր թէ ինչ կըլինի. բայց զուր էր նրա երկիւղը. կինը ծիծաղադէմ դուրս եկաւ սենեակից և ձեռի շարժումով սկսեց ամուսնուն կանչել: Լուվօն սաստիկ ուրախացաւ և շտապեց դէպի խուցը: Երբ փոքրիկ պատուհանից ներս նայեց՝ հետեւալ տեսարանը ներկայացաւ նրան:

Երկու երեխայ շապկանց ու ոտաբոբիկ նրստած էին անկողնու վրայ, քրեղանով ապուր էին բռնել և որովհետեւ մի գդալից աւելի չունէին, հերթով կերակրում էին միմեանց:

Լուվօն ուրախ վերադարձաւ իւր գործին. նա ուրախ էր ոչ այնքան երեխաների արածի վրայ, որքան կնոջ բարի տրամադրութեան: Լուվօն ապրանք կրելու ժամանակ սովորաբար հանգստանում էր կամ գինետուն մտնում, մի քիչ կոնծում, այդ պատճառով ամբողջ շաբաթ էր տեղում նաւի դատարկելը: Կինը շարունակ անհանգիստ էր լինում:

Սակայն այս անգամ քեռի Լուվօն իսկի չէր ճանաչւում. մինչև գործն աւարտելը ոչ հանգստացաւ, ոչ գինի խմեց, այլ բոլոր ժամանակ եռանդով աշխատում էր:

Ինչ վերաբերում է փոքրիկ Վիկտորին՝ նա էլ կարծես հասկանում էր, որ հարկաւոր է իրան ցոյց տալ. նա մի լաւ դայեակի նման նայում և զբաղեցնում էր Կլարային. այնպէս որ փոքրիկը առանձին անգամ իւր կեանքում ամբողջ օրը առանց լացի անցկացրեց:

Տիկին Լուվօն այդ տեսնելով՝ վճռեց Վիկտորին առ ժամանակ պահել, մինչև իրանք նորից ճամբայ ընկնէին: Այդ երեկոյ նա բան չասաց տղային հեռացնելու մասին. այլ ընդհակառակը՝ նրան լաւ կերակրեց ու պառկեցրեց քրնելու:

«Պեղեցիկ Նիւերնեգան» շնորհիւ Լուվօն եռանդուն աշխատանքի երեք օրից դատարկուեց: Հետեւալ օրը քեռի Լուվօն նորոգում և կարկառում էր իւր նաւը, իսկ հինգերորդ օրը ճամբար

բայ պիտի ընկնէին: Լուվօն սրտատրոփ սպասում էր կնոջ սարսափելի խօսքերին՝ «Դէ՛հ, ժամանակ է Վիկտորին ոտիկանատուն տանելու»: Վերջապէս ինքը առաջինը խօսքը բացեց:

— Ի՞նչ կասես, ա՛յ կնիկ, Վիկտորին տանե՛մ: Կինը լուռ էր, որովհետեւ նա սկզբում հակառակ էր Վիկտորին ընդունելու, հիմա իրան արգարացնելու միջոց էր որոնում նրան չարձակելու: Վերջապէս խօսեց.

— Լուվօ, ինչպէս միշտ, այս անգամ էլ մեծ յիմարութիւն արիր սրան ընդունելով. հիմա էլ ճար չկայ, տղան մեզ հետ կապուել է, Կլարան էլ չի հեռանում նրանից, և բոլորիս համար էլ ծանր կըլինի նրանից բաժանուելը. ես վճռել եմ տղային պահել միայն մի պայմանով՝ հէնց որ դու հարբես կամ Կլարան սկսէ իւր շարութիւններով ինձ ձանձրացնել, իսկոյն դրան ոստիկանատուն կուղարկեմ:

Քեռի Լուվօի դէմքը հրճուանքից փայլեց. վճռուած բան է, ինքն այլ ևս չպիտի խմէ: Մեկնելու ժամանակ էր. Լուվօն ուրախ երգելով հաւաքում էր նաւի հաստ պարանը և ճանապարհ ընկնելու պատրաստութիւններ տեսնում: Ահա մի քանի րոպէից յետոյ «Գեղեցիկ Նիւերնեգան» միւս նաւերի շարքում քարշ էր գալիս շոգենաւի ետևից:

Գ.

իկտորն իւր կեանքում առաջին անգամն էր դուրս գալիս քաղաքից: «Գեղեցիկ Նիւերնեգան» սլանում էր կանաչին տուող գիւղերի, ձիւնափայլ կաւիճէ բլրակների, կանաչագարդ սարերի ու բլուրների մօտով:

Քեռի Լուվօն այս անգամ զարմանալի հաստատակամ գտնուեց. ոչոքի հրաւերը չընդունեց և գինու մի կաթիլ անգամ չխմեց: Բոլոր նրա ուղեկիցներն ու ճամբին գտնուող գինեվաճառները զարմանում էին նրա յանկարծակի փոխուելու վրայ: Բայց նրանք չգիտէին, որ Լուվօն չգայթակղուելու համար ուժից վեր եռանդ էր գործ դնում:

Պետրոսը փայտէ ոտը տխտխկացնելով, յետ ու առաջ էր գնում նաւի տախտակամածի վրայ: Նա իւր ամբողջ կեանքը անյաշոգովթեան

մէջ անցկացնելով՝ այժմ լուռ ու անտրտուն ջառայում էր Լուվօին: Դպրոցում եղած ժամանակ ընկերներից մէկը նրա աչքը հանել էր. սղոցարանում կացինը կտրել էր նրա ոտը, իսկ շաքարի գործարանում եռման ջուրը նրան խաշել էր: Նա մուրացկան կը դառնար և քաղցած կը մեռնէր մի անկիւնում, եթէ բարի Լուվօն նրան չընդունէր իւր մօտ:

Նրան տուն ընդունելն էլ նոյնքան աղմուկ հանեց իւր ժամանակին, որքան փոքրիկ Վիկտորին:

Փարիզից դուրս գալուց 12 օր յետոյ «Գեղեցիկ Նիւերնեզան» խարիսխ ձգեց ու կանգ առաւ իւր ձմեռանոցում: Դեկտեմբերի սկզբից մինչև փետրուարի վերջը նաւատէրերը էլ չեն ճանապարհորդում: Նրանք այդ ժամանակամիջոցում նորոգում են իրանց նաւերը և անտառում ծառեր առնում:

«Գեղեցիկ Նիւերնեզան» իւր ձմեռելու տեղում բոլորովին ուրիշ պատկեր էր ներկայացնում. դեկը վերցրած էր, կայմը ծալած ու տեղաւորուած էր շտեմարանում, այնպէս որ նաւի վերին տախտակամածի վրայ ազատ կարելի էր խաղալ ու վազվզել:

Կեանքի այս փոփոխութիւնը փոքրիկ Վիկտորին մեծ ուրախութիւն էր պատճառում. նա նմանում էր մի թռչնակի, որին վանդակում երկար պահելուց յետոյ՝ ազատ բաց էին թողել: Նրա առաջ տարածւող վեհ բնութիւնը հիացրել

էր տղային: Վիկտորը առաջուայ նման խուլ ու համրի տալաւորութիւն չէր թողնում. երբ արդէն հասկացաւ, որ այլ ևս հեռացնելու երկիւղ չէ սպառնում իրան, լեզուն էլ բացուեց և դէմքն էլ ուրախութիւնից փայլեց. փոքրիկ Կլարան էլ շատ մտերմացաւ տղայի հետ և միասին միշտ ուրախ էին լինում:

Տ. Լուվօն դարձեալ մի աղջիկ ծնեց և ընտանիքի մէջ նոր հոգս ու ցաւ աւելացաւ:

Հարեան-գիւղացիները չէին հաւանում Լուվօնի այդ վարմունքը և նոյն իսկ իրանց քահանային էլ յայտնեցին, որ Լուվօն կողմից յիմարութիւն է երեք երեխայ ունենալով՝ իրան նեղել և փողոցից էլ օտար երեխայ վերցնել, որդեգրել:

Քահանան էլ գիտենալով Լուվօնի դրութիւնը, պարտք համարեց այցելել նրան և իւր բարի խորհուրդները տալ. սակայն տ. Լուվօն մինչև անգամ վիրաւորուեց ու առաց.

— Ամուսինս, ճիշտ է, սխալմունք արաւ, բայց եղածն եղաւ. աւելորդ է տրտնջալ և եթէ սրանից էլ նեղ դրութեան մէջ ընկնենք, դարձեալ ոչոքի օգնութեան չենք դիմի:

Այդ ըստէն Վիկտորը ներս մտաւ փոքրիկ Միմիլը գրկին: Քահանան այլ ևս խօսք չգտնելով՝ տղայի գլխին ձեռք դրեց ու հանդիսաւոր առաց.

— Աստուած օրհնում է մեծ ընտանիքները,

և քննա բարով ասելով՝ դուքս եկաւ խուցից:

Տիկին Լուվօն Վիկտորին այնպէս սիրեց, որ չէր զանազանում իւր որդիներանցից: Երբ տղան եօթը տարեկան եղաւ, Կլարայի հետ միասին դպրոց ուղարկեցին: Վիկտորը շատ ընդունակ էր և շուտով գերազանցեց իւր ընկերներին:

Վիկտորը Կլարայի հետ տուն վերադառնալիս՝ միշտ անտառի միջով էին անցնում: Նրանք մեծ բաւականութեամբ նայում էին թէ ինչպէս են կտրում ծառերը: Ճարտար Վիկտորը շատ անգամ ծառի կտտարն էր ելնում թոկ կապելու, որի օգնութեամբ ծառը պռուկեցնում էին: Երբ նա ամենաբարձր ճիւղի վրայ էր լինում, Կլարան վախից դողում էր, իսկ չարաճճի տղան նրան բարկացնելու համար գիտմամբ շարժում էր ճիւղը և ինքն էլ վրան ճօճւում:

Նրանք տուն վերադառնալիս երբեմն մտնում էին ատաղձագործ Մոժանդրի մօտ. սա մի նիհար ու բարձրահասակ մարդ էր, որ մեն-մենակ առանց ընկեր-բարեկամի ապրում էր անտառի խորքում: Ամենքը զարմանում էին այդ հեռու տեղից եկած և միայնակ ու լուռ ապրող անծանօթի վրայ: Մոժանդրը ամբողջ վեց տարի, ինչպէս մի աքսորեալ, շարունակ աշխատում էր: Կարծում էին, որ նա շատ փող ունի, և նա հարստի համբաւ էր ստացել: Ոչ մի մօտ ծանօթ չունէր, միայն քահանան գիտէր, որ նա հեռու տեղից եկած մի այրի է, էլ ոչինչ:

Երբ երեխաները գնում էին Մոժանդրի մօտ, նա գործը թողած՝ սկսում էր նրանց հետ զրոյց անել. մանաւանդ Վիկտորին շատ սիրեց և սովորեցրեց նրան փայտից փոքրիկ շոգենաւեր շինել:

Մի անգամ նա Վիկտորին ասաց.

— Դու յիշեցնում ես ինձ իմ կորցրած տղային: Եւ կարծես վախեցած իւր խօսքից՝ աւելացրեց.

— Այդ շատ վաղուցուայ բան է:

Մի ուրիշ անգամ էլ նա քեռի Լուվօնին ասաց.

— Երբ քեզ համար դժուար լինի Վիկտորին պահելը, տուր ինձ, ես կըրորդեգրեմ նրան և քաղաք կուղարկեմ ուսում առնելու:

Լուվօն մերժեց. սակայն Մոժանդրը յոյսը չկտրեց և համբերութեամբ սպասում էր, որ վաղ թէ ուշ Լուվօն կըծանրաբեռնուի ընտանիքով և ստիպուած կըլինի Վիկտորից ազատուել:

Այդպէս էլ եղաւ: Լուվօն գործերը շատ անյաջող գնացին. առուտուրի մէջ վնասուեց. Պետրոսը յաճախ հիւանդանում էր, և որ ամենից սարսափելին էր՝ յանկարծ հիւանդացաւ ու անկողին մտաւ տ. Լուվօն:

Երեխաների լաց ու կոծը բոլորովին շշմեցրին քեռի Լուվօնին. նա գլուխը կորցրած սուսկ տեղ դեղ էր տալիս հիւանդին, դեղի տեղ մի ուրիշ բան: Կինն այնքան ձանձրացաւ նրա անմիտ վարմունքից, որ արգելեց նրան իրան մօտենալ և այդ գործը յանձնեց փոքրիկ Վիկտո-

րին, որը ամենայն ճշտութեամբ կատարում էր։ Առաջին անգամ իւր կեանքում Լուվօն ինքը գնեց գերանները. տասն անգամ չափում ու համրում էր և դարձեալ սխալում։ Այն, շատ դժուար էր նրան առանց կնոջ գործը կառավարել։ Յետոյ նա գնաց Փարիզ, այնտեղ մի անագին զնորդի պատահեց, որը դէպքից օգուտ քաղելով խաբեց նրան։ Լուվօն սաստիկ վհատուած տուն վերադարձաւ, նստեց հիւանդի մօտ ու ասաց.

—Այ կնիկ, աշխատիր շուտ առողջանաս, ապա թէ ոչ մենք կորած ենք։

Տ. Լուվօն կամաց կամաց առողջանում էր, բայց նրանց նիւթական դրութիւնը քանի զնում՝ վատանում էր։

Վիկտորն էլ արդէն զգալի ծանրութիւն էր դարձել նրանց համար. թէև դեռ 12 տարեկան էր, բայց մեծի չափ էր ուտում։

«Գեղեցիկ նիւերնեզան» էլ հետզհետէ անպէտք բան էր դառնում. կարկատելուց բան չէր դուրս գալիս. հարկաւոր էր հիմնովին նորոգել կամ բոլորովին դէն զցել։

Փարիզ մեկնելու օրը, երբ Լուվօն գնաց Մոժանդրի մօտ մնաս բարև ասելու, վերջինս առաջարկեց նրան նախաճաշել և մի բաժակ զինի խմել։

—Ես խօսելիք ունիմ քեզ հետ, Լուվօ, բաժակները լցնելով ասաց Մոժանդրը։

—Ձեռքդ ես թէ միշտ այսպէս մենակ եմ ապրել։ Կար ժամանակ, երբ ես էլ ապրում էի բախտաւոր, լաւ կին ունէի և բաւական հարստութիւն։ Այդ բոլորը կորցրի և մեղաւորը միայն ես եմ։

Մոժանդրը կանգ առաւ, այս խոստովանութիւնը կարծես խեղդում էր նրան։

—Ես երբէք չար չեմ եղած, սակայն մի պակասութիւն ունէի։

—Դժու, պակասութիւն։

—Այն, և այդ պակասութիւնը հիմա էլ ունիմ, այդ այն է՝ որ ես սաստիկ փողատէր եմ, դա է եղել իմ դժբախտութեան պատճառը։

—Ի՞նչպէս, մի՞թէ, խեղճ Մոժանդր։

—Ահա թէ ինչպէս. երբ մենք առաջին երեխան ունեցանք, խելքս փչեց կնոջս համար ծծմօր տեղ գտնել Փարիզում։ Կինս ամենեւին չէր ուզում իւր զաւակից բաժանուել և շատ իրաւացի ասաց.

«Ձէ՛ որ մենք բաւական փող ունենք, ինչո՞ւ դուր ազահութիւն անենք. այդ գործով թող զբաղուեն այնպիսի կանայք, որոնք ծանրաբեռնուած են երեխաներով. իսկ ինձ թոյլ տուր չըբաժանուել քեզանից և երեխայից»։

—Ես անուշադիր թողի նրա արտասուքը և ստիպեցի զնալ Փարիզ։

—Յետոյ ի՞նչ։

—Երբ կինս այնտեղ պաշտօն գտաւ, երե-

խային ինչ-որ պառաւի հետ գիւղ ուղարկեց. այնուհետեւ ոչ մի լուր չիմացանք մեր երեխայից:

— Իսկ կինդ ի՞նչ եղաւ, Մոժանդը:

— Երբ նա իմացաւ իւր զաւակի կորուստը վշտից հիւանդացաւ ու մեռաւ:

Միքանի բոպէ լուսթիւն տիրեց. Լուվօն յուզուած էր լսածներով, իսկ Մոժանդրի սիրտը դառնացել էր այդ յիշողութիւններով:

— Ես դատապարտեցի ինձ այս ծանր կեանքին. ահա 12 տարի ապրեցի միայնակութեան մէջ, բայց այլ ևս չեմ կարող: Սարսափում եմ մենակ մեռնելուց: Խղճա՛ ինձ, Լուվօ, ոտուր ինձ Վիկտորին, որ փոխարինէ իմ կորած զաւակին:

Լուվօն դժուար դրութեան մէջ էր: Վիկտորն իսկապէս թանգ էր նստում նրան. բայց հիմա բաժանուել նրանից, երբ տղան կարող էր օգտակար լինել, կընշանակէր՝ բոլոր նրա վրայ արած ծախսերը կորցրած համարել:

Մոժանդրը կարծես հասկացաւ նրա միտքը:

— Եթէ նրան ինձ տաս, բոլոր ծախսերդ ու վնասներդ կըվերադարձնեմ: Տղայի համար էլ լաւ կըլինի: Ես չեմ կարողանում Անտառային դպրոցի աշակերտների վրայ սառնասիրտ նայել, որովհետեւ եթէ տղաս չկորչէր, նրանց նման պիտի հագնուէր, նրանց նման պիտի սովորէր: Վիկտորն աշխատասէր է, ես նրան հաւանում եմ: Դէհ, լաւ մտածիր ու համաձայնուիր. ես

նրան ուսում կըտամ և կըվարուեմ ինչպէս հարազատիս հետ:

Երբ երեխաները քնեցին «Գեղեցիկ Նիւեր-նեղայի» խուցի մէջ երկու ամուսինները երկար ժամանակ խօսում էին:

Տիկին Լուվօն այսպէս էր դատում:

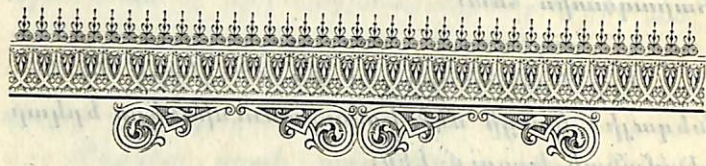
— Չէ՞ որ մենք ամեն բան արինք այս տղայի համար և պատրաստ ենք դարձեալ մեզ մօտ պահելու, բայց որովհետեւ նրան աւելի լաւ վիճակ է սպասում, ուրեմն վճռենք...

Հակառակ իրանց ցանկութեան՝ հայեացքները դարձրին դէպի քնած երեխաները:

Տիկին Լուվօն Վիկտորի հանգիստ ու անվրդով դէմքը տեսնելով յանկարծ հեկեկաց.

— Ոչ, Լուվօ, ասաց նա, Աստուած ողորմած է. թողնենք տղային մեզ մօտ:

Գ.

Վիկտորի 15 տարին լրացաւ: Նրա հասակը կարծես յանկարծ բարձրացաւ և այդ գունատ ու նիհար տղան ուժեղ ու լայնաթիկունք պատանի դարձաւ:

«Գեղեցիկ Նիւերնեգայի» վրայ շարունակ ճանապարհորդելով՝ նա այնպէս լաւ ուսումնասիրել էր ճանապարհը, որ հին նաւաստիի նման ցոյց էր տալիս ծանծաղուտները, իմանում էր ջրի խորութիւնը և կարողանում էր նաւի ղեկը վարել: Նա հազնում էր նաւաստու լայն բլուզ և կապում էր կարմիր գօտի: Նրբ Լուվօն ղեկը յանձնում էր նրան վարելու, Կլարան էլ նրա մօտ կանգնած գուլպայ էր գործում և նրա ուժեղ կազմուածքի ու հաստատուն շարժումների վրայ հիանում:

Այս անգամ Փարիզից դէպի Կլամեսսի ճանապարհը շատ դժուարագնաց էր դարձել, որովհե-

տե Սենա գետը աշնան անձրևներից յորդանալով, կատաղօրէն առաջ էր վազում: Բոլոր նաւատէրերն սկսեցին իրանց նաւերը դատարկել և շտապում էին ապրանքը տանել, գետափից էլ հեռացնել, որովհետեւ ջուրը շատ էր բարձրացել և կարող էր գետափը ծածկել, հեղեղել: Լուվօն նոյնպէս շտապեց փի հանել իւր ապրանքը և մինչև գիշերուայ ժամը 11-ը գործը վերջացրին. բայց որովհետեւ գնորդ-ատաղձագործը չէր եկել տանելու, այդ պատճառով մնացին նաւախուցի մէջ գիշերելու:

Սարսափելի գիշեր էր. շղթաների չխշխկոցը, հին նաւի ճռճոցը հանգիստ չէին տալիս Լուվօի ընտանիքին: Ուժգին օրօրումներից խարխուլած «Գեղեցիկ Նիւերնեգան» ծանր հիւանդի նման հառաչանքներ էր արձակում: Ամբողջ գիշերը նրանք ոչ մի ըոպէ չկարողացան աչք խփել. լուսադէմին քեռի Լուվօն, տանտիրուհին, Վիկտորը և Պետրոսը վեր կացան ու դուրս եկան խուցից, իսկ երեխաները մնացին այնտեղ: Գետը աւելի էր բարձրացել. լայն ու ալեկոծուած ծովի պէս նա իւր պղտոր ալիքները սլացնում էր ցած իջած երկնքի տակ:

Մինչդեռ Լուվօն իւր կնոջ ներկայութեամբ գերանները համրանքով յանձնում էր գնորդ-ատաղձագործին, ալիքները յանկարծ մի ահագին բռնաւորուած նաւ բերին ու խփեցին գետափի պատին. նաւը ջարդուելով սկսեց ընկղմուել և

դրանից ջրի մի այնպիսի շարժում եղաւ, որ խարիսխ ձգած նաւերը իրար դիպան: Ափից սարսափահար ձայն լսուեց՝ «երեխաներս, երեխաներս»:

Վիկտորը նոր նկատեց, որ իրանց նաւը թոկից կտրուել է և ափից հեռանում է: Իսկոյն ներս ընկաւ խուցը և մի վայրկեանից մանկանը գիրկն առած դուրս վազեց. Կլարան ու Միմիլն էլ դուրս թափուեցին և սարսափած՝ թեւերը մեկ-նեցին դէպի մայրը:

—Վերցրէք սրանց. նաւակ հասցրէք. թեկ գցեցէք, գոռում էր Վիկտորը:

Երեք անգամ թոկ գցեցին ափից, բայց նաւը այնքան էր հեռացել, որ թոկը չէր հասնում և ջուրն էր ընկնում: Պետրոսը գլուխը կորցրած իւր փայտէ ոտը տխտխկացնելով նաւի մի ծայրից միւսն էր վազում: Իսկ Վիկտորը լացող երեխաների վհատուած դէմքերը տեսնելով՝ իւր ոյժն ու եռանդը կրկնապատկեց. վազեց դէպի դեկն ու գոռաց.

—Մի վախենաք, ես ձեզ կազատեմ:

Եւ իրօք դեկը ուժեղ շարժելով՝ նաւը դարձրեց իսկական ճամբին: «Գեղեցիկ Նիւերնեզան» գնաց ջրի հոսանքով դէպի Աուստերլիցի կամուրջը, որի տակով պիտի անցնէր նաւը: Կամուրջն արդէն մօտ էր. Վիկտորին մի բան շատ էր անհանգստացնում. այդ այն էր՝ որ ջուրը բար-

ձրացած լինելով՝ նաւը կամրջի տակով անցնելիս կարող էլ խորտակուել:

Ահա «Գեղեցիկ Նիւերնեզան» կամրջի տակն է. նա աղմկով առաջ է լողում. կամրջի վրայ ահագին բազմութիւն է հաւաքուած. ամենքն էլ սրտատրոփ սպասում են թէ «Գեղեցիկ Նիւերնեզան» իւր ճամբորդներով ինչ վախճան պիտի ունենայ: Վերջապէս կամրջի տակից դուրս եկաւ նաւը. իսկ վերեւից քաջալերող ձայներ լսուեցին: Նաւաստիները վերեւից կարթով բռնեցին և նաւը կանգնացրին: Վիկտորը վազեց բրունեց վերեւից ձգած թոկի ծայրը, արագ փաթաթեց կայմին և «Գեղեցիկ Նիւերնեզան» ողջ հասաւ գետափին իւր ճամբորդներով և 15 տարեկան նաւապետով:

Ինչպիսի ուրախութիւն էր այդ երեկոյ: Երբ ամենքը նստեցին ընթրիքի, նաւապետի պատուաւոր տեղը փոքրիկ հերոսն էր բռնել: Քեռի Լուվօն ուրախութեան արցունքը աչքերին ժպտալով ասաց.

—Այ կնիկ, Վիկտորին չտանէ՞ք ոստիկանատուն:

Իսկ Վիկտորին փաղաքշելով մէջքին էր խփում ու ասում.

—Կեցցեա, Վիկտոր, ինչ լաւ դարձրիր դե-

կը: Պետրոս, դու նկատեցիր. ես այսքան տարի նաւապետ եմ, այդպէս չէի կարող դարձնել:

Քեռի Լուվօն երկու շաբաթ շարունակ ամեն պատահողին պատմում էր այդ անցքի մասին:

Սենայի ջուրը կամաց կամաց իջնում էր, ժամանակ էր նորից ճանապարհ ընկնելու: Լուվօն ու Վիկտորն էլ պատրաստուում էին, երբ ցրիչը կապոյտ կնիքով նամակ բերեց: Նաւատէրը դողալով բացեց նամակը, սակայն ինքը անգրագէտ լինելով՝ Վիկտորին տուեց կարդալու:

Վիկտորը հետեւեալը կարդաց.

«XII շրջանի վերահսկիչի ոստիկանատան գրասենեակից»: «Նաւատէր պ. Լուվօն հրաւիրւում է շուտափոյթ ներկայանալու ոստիկանատան վերահսկիչի գրասենեակը»:

— Միայն այդքան:

— Այսքան միայն:

«Ի՞նչ են ուզում ինձանից», ինքն իրան մտածում էր Լուվօն և շտապ-շտապ պատրաստւում գնալու:

Երեկոյեան, երբ նա տուն դարձաւ, շատ տխուր էր և լուռ: Կինը հարցրեց պատճառը:

— Մեծ անախորժութիւն պատահեց, պատասխանեց Լուվօն:

— Մեր առևտրի վերաբերմամբ:

— Ոչ. Վիկտորի վերաբերմամբ: Բանից դուրս է գալիս, որ մեր Վիկտորին փողոց գցող կինը

նրա մայրը չի եղել. նա մեռնելիս խոստովանել է, որ երեխային գողացել է:

— Կընշանակէ՞ դու իմացա՞ր ովքեր են նրա ծնողները:

— Ո՛չ, ինչից ես ենթադրում, բարկութիւնից դողալով ասաց Լուվօն. եթէ իմանայի հօ կասէի և դուռը ետեւից խփելով՝ սենեակից դուրս եկաւ:

Այդ օրուանից քեռի Լուվօն էլ չէր ճանաչւում, ամենքի վրայ անտեղի բարկանում էր. քունն ու ախորժակը կորցրեց:

Մի անգամ երբ Կլարան ու Վիկտորը խօսք բացին Մոժանդրի մասին, որ դպրոցից վերադառնալիս այցելեն նրան, Լուվօն սաստիկ գայլացաւ Վիկտորի վրայ:

— Չհամարձակուես այլ ևս նրա անունը յիշել. ես էլ գործ չեմ ունենալու նրա հետ:

— Նա քեզ ի՞նչ է արել, հարցրեց կինը:

— Նա ինձ շատ բան է արել, շատ բան, այդ քո գործը չէ. ես գիտեմ իմ անելիքը:

Հետեւեալ անգամ Լուվօն փոխանակ Կլամեսսում կանգնելով՝ երկու վերստ հեռու կանգ առաւ անտառի ափին և յայտարարեց, որ այլ ևս չի կամենում Մոժանդրի հետ գործ ունենալ, և մի ուրիշ գնորդ կըգտնի:

Նաւը հեռու կանգնելով՝ երեխաներին էլ արգելք եղաւ Կլամեսսի դպրոցը յաճախելու: Կլարան ու Վիկտորը ամբողջ օրն անտառում

ցախ ժողովելով էին անց կացնում. երբ յոգնում էին, իրանց բեռները դրում էին գետնի վրայ, իրանք էլ նստում և Վիկտորը ծոցից գիրք էր հանում ու բարձրաձայն կարդում էր Կլարայի համար: Նրանք սիրում էին, երբ արևի շողքը՝ հագլի թափանցելով տերևախիտ ծառերի միջով՝ խաղում էր գրքի և նրանց մազերի հետ: Այդպիսով շատ անգամ երեխաները մոռանում էին, թէ որտեղ են գտնվում և արևի մայր մտնելուց յետոյ շտապ քայլերով տուն էին վերադառնում:

Մի երեկոյ Լուվօն նկատեց, որ մի ծեր մարդ անտառից դուրս եկաւ և դէպի իրանց կողմն ուղղւեց. նա մեծ դաւազանի վրայ յենուելով՝ դանդաղ առաջ էր քայլում:

Երբ ծերունին մօտեցաւ, ճանաչեցին որ նա Մոժանդրն է. նա մի խեղճ ու ճնշուած մարդու տպաւորութիւն էր թողնում:

— Դու բոլորովին մոռացար ինձ, Լուվօ, ձեռք մեկնելով ասաց Մոժանդրը:

Նաւատէրը շփոթուած ինչ-որ մըթմըթաց, իսկ կիներ շտապեց աթոռ առաջարկել, որովհետեւ Մոժանդրը շատ յոգնած և ուժասպառ էր երևում:

— Հիւանդ էք, պ. Մոժանդր, հարցրեց Լուվօն:

— Այո, մի փոքր մըսել եմ: Հիմա ես տեղափոխւում եմ, եկայ ձեզ ֆնատ բարեւ ասելու: Առուտուրս դադարեցրի. բաւական հարուստ եմ. շատ փող ունիմ, բայց ինչիս է պէտք, նրանով չեմ կարող բախտ առնել:

Լուվօն յօնքերը կիսած լսում էր. Մոժանդրը շարունակեց.

— Քանի ծերանում եմ, այնքան անտանելի է դառնում մենակութիւնս: Առաջ գործով զբաղուելով մոռանում էի ամեն ինչ. իսկ հիմա ոչ մի բանի չեմ կարողանում կաշել, առաջուայ ոյժս էլ չկայ: Կարելի է նոր քաղաքում նոր կեանք վարելով մի բանով զբաղուեմ:

Այդ բոլէին Վիկտորն ու Կլարան ցախը շաղկնելին անտառից վերադարձան. Մոժանդրին տեսնելով մօտ վազեցին բարեկու. նա գրկեց ու համբուրեց նրանց, ինչպէս միշտ, իսկ Լուվօին դառնալով ասաց.

— Որքան բախտաւոր ես, Լուվօ, դու չորս երեխայ ունիս, իսկ ես ոչ մէկը. և խորը հառաչելով աւելացրեց. ինչ արած՝ ինքս եմ մեղաւոր:

Մոժանդրը վեր կացաւ, բոլորին հրաժեշտ տուեց. յետոյ Վիկտորին համբուրելով ասաց.

— Մնաս բարով, Վիկտոր, աշխատիր ծնողներիդ համար:

Յետոյ ձեռը դնելով նրա ուսին խորը նայեց նրան ու աւելացրեց.

— Ես էլ կարող էի սրա հասակակից տղայ ունենալ:

Լուվօն քիչ հեռու կանգնած՝ մտքում բարկանում էր Մոժանդրի վրայ ու ասում. «Դէհ, կորիւր շուտով»:

Սակայն երբ Մոժանդրը պիտի գնար, Լու-

վօն խղճաց նրան ու խնդրեց քնալ իրանց հետ ընթերելու:

— Շնորհակալ եմ, գլուխը թափ տալով ասաց ծերունին, քաղցած չեմ. ծանր է ինձ նայել ուրիշի բախտաւորութեան վրայ, երբ ինքս վշտացած եմ:

Լուվօն այդ երեկոն լուռ անցկացրեց. գիշերն էլ նաւի տախտակամածի վրայ յետ ու առաջ ման էր գալիս. իսկ առաւօտը, առանց մէկին բան յայտնելու, գուրս եկաւ տանից: Նա ուղղակի գնաց գիւղի քահանայի մօտ, որը նկատելով Լուվօի շփոթուած դրութիւնը՝ կարեկցաբար հարցրեց.

— Հը, ի՞նչ կայ, Լուվօ, կինդ, երեխաներդ առողջ են:

Լուվօն յայտնեց, որ ամենքն առողջ են. միայն ինքը մի կարեւոր գործով եկել է խորհրդակցելու:

— Յիշում էք, տէր հայր, թէ ինչ էր պատմում Մոժանդրը իւր մասին. որ ինքը միայնակ է, ոչ կին ունի, ոչ որդի: Բանից գուրս է գալիս, որ սրանից 15 տարի առաջ նրա կինը գնացել է Փարիզ ծծմայր վարձուելու. երբ գտել է պաշտօն, իւր երեխան յանձնել է մի կնոջ, որ գիւղ տանի որեւէ ծծմօր տայ: Դժբախտաբար նա մի անագնիւ կին է եղել, և պարապել է երեխաներ գողանալով ու ծախելով մուրացկանների վրայ, որոնք այդ երեխաների միջոցով

ողորմութիւն են հաւաքում: Այն կինը փոքրիկ Մոժանդրին չորս տարի պահել է իւր մօտ և սովորեցնելիս է եղել ողորմութիւն խնդրել. բայց տղան յամառել է, չի մեկնել ձեռքը. այդ պատճառով կինը նրան գուրս է արել տանից և բախտի բերմունքին թողել: Սակայն վեց ամիս առաջ՝ մեռնելիս նա խոստովանել է իւր յանցանքը և յայտնել է ոստիկանութեան երեսայի անունը:

— Այն երեխան մեր Վիկտորն է:

— Ուրեմն Վիկտորը Մոժանդրի տղան է, զարմացած հարցրեց քահանան:

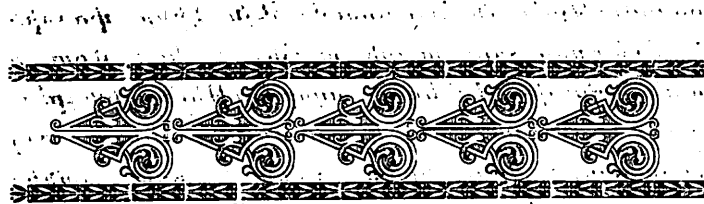
— Այո:

— Կընշանակէ նրան պէտք է վերադարձնել հօրը:

Լուվօն ցնցուեց:

— Հէնց դժբախտութիւնն էլ դրանումն է, տէր հայր, ամբողջ վեց շաբաթ անցաւ և դեռ ոչոքի, նոյն իսկ կնոջս չեմ ասել: Երէկ Մոժանդրը եկաւ ինձ մօտ, ծերացած ու մաշուած: Ես շատ խղճացի և զգացի, որ հարկաւոր է իւր որդին տալ նրան: Ինձ թուաց թէ նրա գրպանից փող եմ գողացել և սաստիկ ամաչեցի: Այլ ևս չկարողացայ գաղտնիքը պահել և եկայ ձեզ հետ խորհրդակցելու:

— Շատ էլ լաւ ես արել, ասաց քահանան, երբէք ուշ չէ սխալն ուղղել. հէնց այսօր գնացէք և որդուն յանձնեցէք իւր հօրը:

Ն

Ռժանդրի ուրախութեանը չափ չկար։ Վերջապէս հայրը գտաւ իւր կորցրած զաւակին։ Նա փախստականի նրման շտապով պատրաստուեց և Վիկտորի հետ միասին Փարիզ ուղևորուեց։ Երկաթուղու վագոնում նստած՝ մտածում էր որդու ապագայի մասին. նրա գլխում միայն փայլուն մտքեր էին անցնում։ Իսկ Վիկտորն ինդհակառակը՝ տխուր մտածումնքների մէջ խորասուզուած՝ խուսափում էր հօր հայեացքից. նա չէր կամենում, որ հայրը տեսնի նրա արտասուակից աչքերը։ Այդ բոլորն անսպասելի էր Վիկտորի համար։ Բաժանուելիս Կլարան համբուրեց նրան. քեռի Լուվօն յուզուած երեսը դարձրեց. տ. Լուվօն բոլորովին գունատուեց. նոյն իսկ փոքրիկ Միմիլը լաց եղաւ։ Խնչպէս պէտք է ապրեն առանց նրան, կամ ինքը ինչպէս պէտք է դիմանայ առանց նրանց։ Նա հօր հար-

ցերին «այո» կամ «ոչ» կարճ պատասխանում էր և դարձեալ իւր մտքերի ետեից ընկնում։ Այո, «Գեղեցիկ Նիւերնեգայի» փոքրիկ նաւաստին ջուտ չի կարող մոռանալ իւր վիշտը։

Փարիզ հասնելուն պէս նախկին ատաղձագործը կամենում է իւր որդուն միանգամից կերպարանափոխել. տանում է խանութ, շորեր և սպիտակեղէն առնում։ Իսկ միւս օրը Անտառային դպրոց տանում, այնտեղ գիշերօթիկ թողնում։

Վիկտորին արգելում են նոյն իսկ մտածել իւր անցեալ կեանքի մասին. սակայն տղան ոչ մի րոպէ չի մոռանում Կլարայի սիրելի դէմքը, «Գեղեցիկ Նիւերնեգան» և այլն։

Ուսուցիչները զարմանում են տեսնելով նրա գրքի լուսանցքների վրայ նկարած զանազան դիրքով նսււեր, որոնք զարմանալի նմանւում են միմեանց։

Դպրոցի վերատեսուչը վերջապէս գանգատւում է հօրը Վիկտորի անուշադրութեան համար։ Ատաղձագործը փնտում է զարմացած։ Նա կարծում էր թէ իւր որդին շատ հեզ և ընդունակ է։

Ոչոք չի կամենում Վիկտորի հոգու մէջ մտնել և հասկանալ թէ ինչու նա դպրոցում որ և է յառաջադիմութիւն չէ ցոյց տալիս։ Հայրը յուսահատուած է։ Նա յանդիմանում, խնդրում է որդուն ուշադիր լինել, վարձում է նրա հա-

մար ամենալաւ ուսուցիչներ, բայց ոչինչ չի օգնում:

Վիկտորը միշտ տխուր էր. նրան ոչինչ չէր զբաղեցնում: Եթէ Կլարան և Լուվօի ընտանիքը տեսնէին, թէ ինչ դրութեան մէջ է իրանց սիրելի Վիկտորը, անշուշտ բաց կանէին նրա բանտի դուռը և տուն ընդունելով՝ սրտանց կըբաժանէին իրանց հացի վերջին կտորը նրա հետ: Այդ միջոցին նրանք էլ դժբախտ էին, քեռի Լուվօի նաւը բոլորովին անպէտքացել էր. Վիկտորն իմացել է այդ Կլարայի նամակներէից, որոնք առաջուայ նման քնքուշ էին, բայց հետըզհետէ տխուր:

«Ախ, Վիկտոր, երանի թէ դու դարձեալ մեզ մօտ լինէիր», զրում էր Կլարան իւր մանկութեան ընկերոջը: Պարզ է՝ որ Վիկտորի ժամանակ նրանց զրութիւնը լաւ է եղել և դարձեալ նրա վերադարձը կազատէ նրանց: Նա կառնէ նրանց համար նոր նաւ, կաշակցէ նրանց առևտրին, կըհանգստացնէ Կլարային և ցոյց կըտայ, որ ինքը առաջուայ նման սիրում է նրանց և շնորհակալ է նրանց արած լաւութեան համար: Բայց որպէս զի կարողանայ նրանց օգնել, հարկաւոր է ուսում առնել և խելօք լինել: Եւ Վիկտորը սկսում է եռանդով սովորել: Ոչ ընկերների հանաքները, ոչ ուսուցիչների զարմանքը չեն խանգարում նրա պարապմունքը: Նա այլ ես չի նկարում նաւեր, աշակերտ-

ների խաղերին չի մասնակցում, այլ զբաղուած է իւր դասերով:

Վիկտորը դարձեալ նամակ է ստանում Կլարայից. ծրարի վրայ գրելիս կարծես դողալիս է եղել Կլարայի ձեռքը, կամ գուցէ սեղանը, որի վրայ նա գրում էր, շարժուելիս է եղել նաւի տատանումից: Ո՛չ, ոչ, Կլարայի ձեռքը դողալիս է եղել միմիայն յուզմունքից:

— «Ի հարկէ, սիրելի Վիկտոր, զրում էր Կլարան, «Գեղեցիկ Նիւերնեգան» այլևս չի կարող մեզ ծառայել. նա քանդուեց, ոչնչացաւ և և մեզ էլ կործանեց. այդ օրուանից նրա ճակատի սև տախտակի վրայ գրուեց՝ «ճախում է փայտի գնով»:

Մարդիկ եկան, հայեցին, մի շաբաթից յետոյ պիտի ծախուի և մենք դատարկ կըմնանք: Ի՞նչ պիտի լինի՝ մեր ճարը. մայրիկս անշուշտ կըմեռնի վշտից. հայրիկս էլ կըխելագարուի»... Վիկտորը չկարողացաւ մինչև վերջը կարգալ նամակը:

Նրան թուաց թէ տառերը շարժում են, ալանջներում գնդգնդում. նա սկսեց գառանցել. երազում տեսնում է՝ իբր թէ ինքը լողում է Սենա գետի վրայ. յետոյ յանկարծ տեսնում է, որ նաւի յատակի վրայ ջուր է լցուել և աղաղակում է՝ «ջուր, ջուր» և սարսափից դողալով զարթնում է:

— Դուք հիւանդ էք, Մօժանդը, հարցնում է

ուսուցիչը, որ կից սենեակից վրայ էր հասել:

Շուտով եկաւ դպրոցի տեսուչը, հայրն էլ սրտառատառ ներս ընկաւ: Նա զանազան անկապ հարցեր էր տալիս բժշկին. որդուն նորից կորցնելու միտքը սարսափեցնում էր հօրը:

— Քեզ կըտամ առաջուայ ազատութիւնդ, սիրելի տղաս, մտածում էր հայրը, դու դարձեալ կըլողաս նրանց հետ Սենա գետի վրայ. իսկ ես հեռուից նայելով կուրախանամ քեզնով:

Վիկտորը հիւանդ պառկած մնաց դպրոցի հիւանդանոցում: Արձակուրդները վրայ հասան:

Մի անգամ Վիկտորը քնից գարթնելով, կից սենեակից լսում է ինչ-որ ծանօթ ձայներ. քիչ յետոյ լսում է Պետրոսի փայտի տխկտխկոցը և որքան ոյժ ունի գոռում է. «էյ, ով է այդ տեղ, դուրս եկէք», Դուռը բացուեց և Վիկտորը տեսաւ բոլոր իւր սիրելի զէմքերը, այնտեղ էր Կլարան, Լուվօն իւր ամբողջ ընտանիքով և իւր հայրը: Ամենքը մօտենում և համբուրում են հիւանդին:

Վիկտորը սկսում է հարցեր տալ իւր շրջապատողներին, բայց բժշկի պատուէրով նրան արգելում են խօսել և հայրն է սկսում պատմել բոլոր եղելութիւնը, որը Վիկտորի համար էլ նորութիւն էր:

— Ես եկել էի դպրոց քո ուսման մասին տեղեկանալու: Վերատեսուչն ինձ ասաց, որ դու վերջին օրերը սկսել ես աշխատել և մեծ

յառաջագիմութիւն ես ցոյց տալիս... Ես ի հարկէ շատ ուրախացայ և քո ետեւից մարդ ուղարկեցի կանչելու. այդ պատասխան զրութեան մէջ էի, երբ ուսուցիչը սփրթնած զէմքով ներս մտաւ և յայտնեց ինձ, որ դու ուշաթափուել ես: Ես իսկոյն վագեցի քեզ մօտ, բայց դու, սիրելի տղաս, ինձ չճանաչեցիր. միքանի օր շարունակ զառանցում էիր, խօսում էիր գիւղի մասին, «Գեղեցիկ Նիւերնեգայի» և Կլարայի մասին, էլի ինչ-որ նոր նաւի մասին: Իսկ երբ քո ձեռին գտած Կլարայի վերջին նամակը կարդացի և իմացայ նրանց նեղ զրութիւնը, իսկոյն գրեցի քեռի Լուվօն, որ ամբողջ ընտանիքով գայ ինձ մօտ և մնայ մինչև իր գործերը կուղղուեն:

Բոլոր ներկայ եղողները արտասուեցին, իսկ Վիկտորը առաջին անգամ գրկեց իւր հօրը և համբուրեց նրան անկեղծ որդիական համբոյրով:

Անցաւ միքանի շաբաթ:

Վիկտորը թէև աւելի լաւ էր զգում իրան, բայց այնքան առողջ չէր, որ հիւանդանոցից տուն փոխադրուէր. այդ պատճառով Կլարան իբրև հիւանդապահ մնաց Վիկտորի մօտ. իսկ նրա մայրը տնտեսութիւն էր անում: Պ. Մոթանդըրը գնաց Կլամեսսի իւր ծանօթ մի հարուստ վաճառականի մօտ Լուվօն համար պաշտօն խընդրելու, իսկ քեռի Լուվօն Մոթանդրի սկսած շինութեանն էր նայում:

Վիկտորի առողջութիւնը օրէցօր լաւանում

էր. նա կարողանում էր անկողնից վերկենալ, պատուհանի առաջ բազկաթոռի վրայ նստել և Կլարայի հետ ամբողջ օրը զրոյց անել:

Նրանք մտաբերում էին իրանց քաղցր մանկութիւնը և միասին անցկացրած ուրախ ժամերը. այժմ նրանք երկուսն էլ հասունացել էին և ուրախ ծիծաղում էին իրանց արածները վրայ: Օրերն անցնում էին աննկատելի: Վիկտորը բոլորովին առողջացաւ և հիւանդանոցից տուն տեղափոխուեց: Այդ օրը պ. Մոժանդըն էլ Կլամեսսիից վերադարձաւ և Լուվօի հարցին՝ թէ համաձայն են իրան վերցնելու՝ պատասխանեց.

— Ի հարկէ կըվերցնեն, նրանք դեռ շնորհակալութիւն էլ արին. նրանց հարկաւոր էր նաւաւար նոր նաւի համար:

Քեռի Լուվօն ուրախութիւնից շփոթուած նոյն իսկ մոռացաւ հարցնել, թէ ովքեր են այդ խորհրդաւոր «Նրանք»:

Այնուհետեւ ամենքը միասին գնացին Կլամեսսի: Ի՞նչ ուրախութիւն... Այնտեղ գետափին իւր կայմը հպարտ վեր բարձրացրած՝ կանգնած էր նոր նաւը, ամբողջովին դրօշակներով և կանաչներով զարդարած: Ամենքի բերնից լսուեց միաձայն բացականչութիւն. «Ի՞նչ գեղեցիկ նաւ է»: Իսկ Լուվօն աւելացրեց.

— Սա խիստ գեղեցիկ է, ես չեմ համարձակուի այսպիսի նաւ կառավարել:

Մոժանդըրը Լուվօին ստիպելով տարաւ նաւը,

վերջինս հիացած մնաց նաւի սարք ու կարգով և մաքրութեամբ:

— Սիրելի Մոժանդըր, ասաց Լուվօն, դու մոռացար ինձ մի բան ասել:

— Ի՞նչ:

— Ախր, չասիր թէ ես ո՞ւմ պիտի ծառայեմ:

— Այդ քեզ հարկաւոր է իմանալ:

— Ի հարկէ պէտք է իմանամ:

— Ուրեմն իմացած եղիր, որ դու քեզ պիտի ծառայես:

— Ի՞նչպէս, կընշանակէ՞ նաւը...

— Այո, այո, քոնն է:

Լուվօն ուրախութիւնից յուզուած՝ քիչ էր մնում ուշաթափուէր:

— Ոչ անկարելի է, ասաց նա, չեմ կարող ընդունել:

Սակայն Մոժանդըրը լսել անգամ չէր ուզում նրան:

— Հանգիստ կաց բարեկամ, ես աւելի շատ եմ պարտական. միթէ կարող էի պարտքս մոռանալ, այն ծախսերը, որ դու արել ես Վիկտորին վրայ քո սուղ միջոցներից:

Եւ երկու բարեկամները միմեանց ձեռքը սեղմեցին ու իրար համբուրեցին:

Այդ միջոցին երեւաց քահանան, որը հրաւիրուած էր նաւը օրհնելու: Նաւի քթից թուղթը պոկեցին և ամենքի աչքովն ընկաւ ոսկեղօծ խոշոր տառերով գրած «Նոր Նիւերնեղա»:

Կեցցէ «Նոր Նիւերնեզան», աղաղակեցին բոլոր ներկայ եղողները, սրա կեանքը առաջինից աւելի յարատեւ և երջանիկ թող լինի:

Այնուհետև Մոփանդըը Լուվօի ականջին ինչ-որ շշնջալով, Վիկտորի ու Կլարայի ձեռքը միացրեց և քահանային դիմելով ասաց.

— Տէր հայր, նաւը օրհնեցինք, պրծանք, ապա սրանց հարսանիքը ե՞րբ անենք:

Վիկտորն աւ Կլարան մինչև ականջները կարմրեցին ինչպէս պուտ: Լուվօի ուրախութեանը չափ չկար. նա ժպտալով կռացաւ աղջկայ ականջին ու շշնջաց.

— Դէհ, ասա, Կլարա, ժամանակ չէ՞ Վիկտորին ոստիկանատուն տանելու:

Վ Ե Ր Զ

25. Խրամատի եղերքին	10
26. Լուսատարիկներ	40
27. Կատակերգութիւն գոմի ըսկում	12
28. Նոր մայրիկա	10
29. Բախտը ինչո՞ւմն էր	8
30. Եօկին եւ Եակին	5
31. Փոքրիկ Լեւոնի զաղտնիքը	7
32. Կարլ Լիննէյ	20
33. Յիսուսի տօնածառը:	
Մարգարտածաղիկն ու արտուտը	10
34. Փոքրիկ Հարրիի սարտէզը	15
35. Արքայադուտորն ու Թագուկը	10
36. Գեղեցիկ Նիւերնեզա	10

1457

ԳԻՆՆ Է **10** ԿՈՊ.